

Emlékezés Dinnyés Ferenc festőművészre

Ötvennégy éve, hogy a szegedi piktúra kiemelkedő alakja, Dinnyés Ferenc 1958. április 17-én itt hagyta az innenső világot. Nem bírta tovább képeinek sorozatos visszautasítását, a sematizmus szürke éveinek uralmát: érzékeny művészlelke úgy döntött, hogy véget vet mindennek...

Az életében meg nem kapott, meg nem adott elismerést az utókor igyekezett pótolni. Szentháromság utcai lakóházát emléktáblával jelölték meg (1969). Összekazlazzott műveit, 334 festményt Szegeden, a Horváth Mihály utcai képtár három szintjén tárták az érdeklődők elé (1968. november 10.), majd e kiállítást átvette a Magyar Nemzeti Galéria (1969. január 11.). Az értő néző előtt jól kirajzolódott a művész három korszaka. A sokszor megfestett külvárosi házakat a maga választotta színbeli jellemzővel, a paprika vörösének hol tüzesen tomboló, hol fojtottan parázsló árnyalataival ruházta föl. Fa-uvés-hatás ez, a zsíros, kigyúló kolorit, az indulat hevességével fölhordott faktúra egyszerre fejezte ki a szegedi föld termő gazdagságát és a városszéli házak takarta nyomorú életet. Mindemellett volt egy másik Dinnyés is, aki művészi sebzettségét, emberi magányosságát, lelkének vergődéseit és a félelmek szülte szorongásokat hátborzongató látomásokban jelenítette meg. Ilyenkor felhőszörnyek, vonagló kerítéssorok,

fölbillenő házak, görnyedező fák lepték el vásznait. E víziók más színekben jelentek meg: földhözragadt barnákban, poros szürkéekben, formaadásukban pedig a szecesszió tekergő vonalai is fölismerhetők. Hogy hol van kiút? Ha néhány órára elmenekül a fojtogató korból, és meséket fest magának egy másik világról, melyben béke honol, és győz a Jó...

Születésének centenáriumán a Móra Ferenc Múzeum adott otthont válogatott műveinek (1986. április 18.). A *Művészet* 1987. évi januári száma közölte Szuromi Pál lényeglátó és mélyreható tanulmányát, mely a kiállítások után elméletileg is megalapozta és megadta Dinnyés Ferenc művészettörténeti rangját. Öt évvel később, 1992-ben hagyta el a szegedi nyomdát a 68 festményt bemutató album, dr. Dömötör János (1922–2009) bevezető soraival. A kötet kiadója nem Szeged városa volt, hiszen a művész neki „csak” gondok gyötörte hosszú évtizedeit és több száznyi képét, tehát mindenét adta... Leánya, Huszák István professzor felesége, Dinnyés Éva (1916–2001) keramikusművész házaltá össze a szükséges anyagiak jó részét, ő cipelte a festményeket Dömötör Mihály fotóművészhez és vissza, és ő volt a szerkesztő. Érthető, ha ennyi gond és munka közben főművek maradtak ki az albumból.

Az 1968. évi szegedi kiállítást megnyitó Pogány Ö. Gábor (1916–1998) szavait Laczó Katalin jegyezte föl: „Művészettörténetünk közelmúltja sok meglepetést tartogat. Idetartozik Dinnyés Ferenc is. Minden képe megrendítő élmény. A viharos szenvedély és a valóságlátás ötvöződik benne, s ennek társadalmi vetülete jelenik meg képein” (*Népművelés*, 1969. január). Hangsúlyozta, hogy erre az expresszivitásra lenne szükség ma is. Akác (Takács) László (1938–1995) a festő legismertebb korszakáról azt írta, hogy Dinnyés a „város igazi arcát egy máshoz alig ha-

1. ábra. Dinnyés Ferenc: Lapuló kunyhók, 1948

2. ábra. Dinnyés Ferenc: Keresztre feszítettek, 1950 k.

sonlítható vonal- és színrendszerben mutatja föl. A fény csorog ezeken a vásznanon, ám nem a nap olvadó sárgája, de sokkal inkább a láng vöröse, amely felizzítja, átszínezi a legapróbb motívumokat is.” (Délmagyarország, 1968. november 12.).

A Magyar Nemzeti Galériában rendezett kiállításra dr. Huszák István (1906–1995), a Szegei Orvostudományi Egyetem Ideg- és Elme-kórtani Klinikájának igazgatója, a művész veje fölhívta dr. Pertorini Rezsőnek (1927–1980), az Országos Ideg- és Elmeógyógyintézet osztályvezetőjének a figyelmét. A főorvos úr ekkor már jól csengő nevet vívott ki magának – többek között – *Csontváry patográfiája* című könyvével (1966). A Huszák Istvánnak írt, elemzést tartalmazó Pertorini-levelet H. Dinnyés Éva jóvoltából (1996) közölhetem:

Igen tisztelt Professzor Úr!

Sajnos megkésve kaptam meg a Dinnyés-kiállítás megnyitójára szóló meghívót. Utána két alkalommal tanulmányoztam a kiállított képanyagot. Egy nagy és általam nem ismert festőművész megrázó alkotásainak élményében volt részem, és nagyon hálás vagyok, hogy Professzor Úr felhívta rá a figyelmemet. Pszichológiai szempontból elsősorban a képek expressivitása volt szembeötlő. Ez nem csak a kifejezetten expressionista alkotásokra vonatkozik. Antropomorph módon görnyedező fák, meghajlott hátú gémeskutak, nyomorúságtól öszszeprésselt házak mellett a színek is az expresszivitás szolgálatában állnak. Különben a nyíltan felrakott hideg kékek, lilák, szürkék azok, amelyek a szomorú hangulatot és sokszori szorongást elárulják. Feltűnőek a magányosság képei, a kietlen

hegyoldalak, elhagyott utcák. Mindezek ellenpontjaként vannak derűs és kissé mesészerű tájai és képei. Különösen megragadott egy erdélyi házikóról készült festménye. Ha arányba állítom, akkor az említett szélső hangulati állapotot tükröző képekkel arányos reális, zsánerjellegű alkotása van. Szívesen foglalkozik ezzel, de a megjelenített táj vagy emberek elvesztik provinciális jellegüket és jelentőségüket. Egy magasabb humánus szféra tükröződik rajtuk, amely nemcsak a megértésből fakad, hanem egy bizonyos átlekésítésből, amely nem idealizálás, inkább valami spirituálist érzek benne.

Remélem, hogy a kiállítás megindít egy folyamatot, és annak eredményeként a festőművész, akit eddig elhallgattak, méltó helyét elnyeri képzőművészetünkben.

Budapest, 1969. II. 19.

Tisztelettel: Pertorini Rezső

A galériabeli kiállítás pesti kritikusai közül Székely András (*Népszabadság*, január 14.) és Horváth György (*Magyar Nemzet*, január 16.) joggal tette szóvá, hogy a negyedfélszáz kiállított mű sok, kevesebb – több lett volna. Székely a művészt festészetünk derékhadába sorolta, elismerve, hogy Dinnyés „legjobb képein Tornyai kifejező ereje csillan meg”. Vincze Lajos írta a legméltatóbb sorokat: „legfeljebb Tornyai, Gulácsy, Csontváry életművén vonul át ily megdöbbentő intenzitással egyéni sorsuk is. A szegediek festője azonban nem csupán nagy szellemi-lelki szorongások expresszív megfogalmazója. Művészi látásában és emberi érzékelésében harmonikus, szinte idilli jókedv is testet ölt. S a következő vásznan már ismeretlen félelmek borzonganak, amelyekben nem nehéz megsejteni a festő tragikus végzetét... Az emberi kiszolgáltatottság szégyenét és fájdalmát példázzák kisméretű golgotái, s ezt a tragikus hangvételt idézi sok más képén...” (*Magyar Hírlap*, 1969. január 12.).

Eltelt már annyi idő, hogy értékelést merjünk tenni: Dinnyés Ferenc Szegednek jelentékeny, a szegediségnek pedig – Dorogi Imrével (1890–1976) együtt – a legjellegzetesebb festője volt. Szélesebb kitekintésben pedig piktúránk figyelemre méltó kismestere...

DR. APRÓ FERENC
művelődéstörténész, Szeged